

CHOLAJIL 004

K' amb' al taq b' e rech kach' ob'otaj ri tz' ib'talik.

Chak kijeb'

Kaqaj kaqataqe'j kamik, achilaxik tatab'anel, ruk' we keb' oxib' chak ri' ri k'o choch ri nik' yaj tijonik chik, j as ri utij oxik rib' Jun ruk' ri Upixab' ri Ajawaxel. Ri ub'i wa' we tijonik ri' qumal: "K'amal taq We rech kach'ob'taj ri tz' ib' atalik", kaqeye' j k' ut chi Jun to' b' anik wa' chech alaq xuquj e' Jun tewchib'al che la, che ri tijoxik `ib' la che ri utzij ri Ajawaxel. Ri qatijonik kamik, kaqataqe'j na uchomaxik ri kijeb' nimaq taq wachb'al rech ri Upixab' ri Ajawaxel, are' taq wa': Ri K'utunik, ri Elinoq uloq pa K'uxaj, ri Tununik, Xuquje' ri Uq'alajisaxik. Wachb'al taq wa' ri sib'alaj nim taq kib'anik xa rumal k'u wa' kurij ri qanima' kaqanataj Jun mul chik kamik, xa kaqaj kaqaya' b'i Jun tzij, keb' tzij chik chupam aretaq tajin kujb'inik, qastzij chi tajin kujtzijon chirij Jun wuj ri k'o chu xe' k'ulelanik ri man k'o ta chi Jun wuj chik ri je' b'anom wa' che. Pa Jun q'ij, ri Dr. McGifford, chi xux Jun nimalaj ajtij re tzijob'elil, xuq'alajisaj: "Kraj ne e k'o keb' oxib' nimaq taq ajtijab' re ri Biblia ri kab'ix protestante chke kamik, ri kakitijoj kib' che ri nab'e taq capitulos rech ri wuj Genesis jas ta ne' Jun tzijob'elil ri qas ko k'olik". Jun q'alajisanik jas tane' wa' we ri' kuya' kab'an k'ya che ri man k'o ta uk'isik.

Ri Dr. C.H. Dodd xub'ij: "Ojer ri' xb'an Jun q'alajisanik, aretaq kata' che ri Biblia chi a qas tz'aqat choch ri jas ta ne ri nimalaj chomanik ri kab'ix ciencia che o ri tzijob'alil, ri eto'l taq re kitzukum taq jastaq che uto'ik ri man k'o ta kub'sab'al k'ux chirij. B'anom k'ax che ronojel ri chomanik rumal chi yo'm We che ri utz taq jastaq ri man k'o ta chi uchuq'ab' re ri jupaj taq ri k'o chupam ri Ojer K'ulwachinik ri kakib'ij chi jun jun taq q'alajisanik ri qas k'o kitaqanik". Ya' mpe alaq chqe chi qab'ij chech alaq, wa' we jastaq ri' are Jun Jun taq nimaq taq k'ulelanik wa' ri katukin che taq we q'ij kamik. K'o Jun k'ulelanik, ri ya' mpe alaq chqe ri Jun q'alajisanik ri sib'alaj nim upatan, rumal chi ujk'asal kamik, chupam ri joq'taj ri' aretaq ri Jun jun ri kakib'ij chb'il taq kib' chi ekojonelab' k'o taq tasow `ib' chkixol, kaqab'ij wa' chi man ek'o ta wa' chupam ri qas suk' alaj b' i' aj . Chupam ri junab' 1902, Jun k' amal b' e chupam ri q' atb' al tzij re tinamit ri Gran Bretana, xub'an wa' we jun q'alajisanik ri': "Ri ojer taq suk' laj b' i' aj taj in keq' equmtaj ik xuquje' taj in keb'ux taq j astaq ri xaq kkanaj kan pri chomanik. Ri qastzij taso'w ib' ri tajin kilitaj kamik, chkixol ri kakikoj ri Upixab' ri Ajawaxel chi are ri utzij ri Ajawaxel, xuquje' ri man kakikoj taj" Chila' wi la ri uj k'o wi che taq we q'ij kamik.

RI qech uj qana' jun k' axk' ol chupam ri qanima' rumal taq wa' we q' alaj isanik ri kakan Jun Jun taq winaq ri man k'o ta jun winaq ri k'o uno'jmanik che taq we q'ij kamik ri kakikoj ri Pixab', xuquje' man k'o ta jun ri k'o uno'jmanik kukoj wa' we jastaq ri'. Ya' mpe alaq chqe kujtzijon chirij ri tata Gladstone, are Jun chke ri nimaq taq ajchomanel re ri kipixab' rixk'iy chupam ri tinamit Gran bretania, ri kub'ij are' chirij ri Biblia: "iKintzijon chirij ri k'otow taq chi'aj re ri q' ij ! Man k' o ta Jun j asech xane k' otow chi' aj, are' k' u wa' ri Evangelio ri kuya' xuquj e' kak' uj ina chi kuya' kab' an ub' anik. Kakikot ri wanima' che ub' ix chi kraj ne kanojel chke ri achijab' ri nimaq kib'anik chpam ri Gran Bratania kakib'ij chi ekojonelab'". Xk'ulamataj wa' chupam ri junab' 1902. Xane' ya' mpe alaq chqe, kaqab'i'q chik chi ri are' mism ri achi Gladstone Xub'ij: "Ak'owonoq chik 58 junab' chi tajin kinpatnin chupam ri q'alb'al tzij. Inq' axam ronoj el, mens j un j ulaj uj j unab' inq' axam chkixo' l ri achij ab' chupam ri q'atb'al tzij ri aj Britanico. Chupam uloq ri 47 junab' inb'anom Jun k'uk' ri 60 ri nim ketamanik chupam ri junab' taq ri', xane' konojel e kojonelab', xa e job' ri man ekonel taj". Are' jun nimalaj q'alajisanik wa'.

RI qech uj kaqajo chi jub'iq' che ri qak'axk'ol chupam ri uwachulew kamik are la chi man ek'ya ta ri kojonelab' ri keriqtaj chkixo'l ri nimaq taq kib'anik, xuquje' rumal k'u la, man e k'ya taj ri kakich'ob' uwach ri wuj ri k'o na nim ub'anik cho ri uwachulew, chi are' wa' ri utzij ri Ajawaxel. Are' k'u ri tata Gladstone, man xaq xuwi td are' ri nim ub'anik chupam ri utzijob'elil ri uwachulew ri xuq'alajisaj rib' chi kuto' ri Biblia. A Michael Farraday, Jun chke ri nimaq taq achijab' ri u'nom ronojel ri kab'ix cientificos chke chi ri aj uwachulew man kilom taj, kamik tajin kaya' na q'ij kumal ri achijab' ri kakiya' kunub'al chirij taq ri tut taq ch'ich' ri kakilo we utz kel chkiwach, xuquje' ri tajin kakinik'oj ruk' ri jun jasech ri kab'ix microscopio chke chupam taq ri kab'ix laboratorio che kamik. Jun achi wa' ri laj xkowin che ub' anik taq ri j astaq, xuquj e' le are' xuq' alaj isaj ri j astaq ri' :%Jas che ri achij ab' kakij a' I kib' e, k' o k'u ri Tiox laj uwuj ri Aj awaxel rech kuk' am kib' e?" Ri nim reta' mb' al ri achi ri Isaac Newtom, xub' ij : "we ri Biblia are' chi qastzij, kopan na Jun q'ij chi ri achijab' keb'in na aninaq 100 kilometros pair Jun hora". Xuquje' ri Voltaire, ri achi ri laj eta'mtal uwach chupam taq ri uq'ijjol, le are' xuya' Jun tzilib'al re: Meb'a laj Isaac. K'o uloq chupam ri uk'olb'al uch'ich' aretaq xub'ij uloq wa' we jastaq ri'". Xaq kuk'ut wa' chi utijom rib' chirij ri Biblia ruk' Jun uchomanik Jun nim ajtij ajuwachulew". Je' wa' ri' kaqil ri uwachil. Qas xrilo chi ri Voltaire xsachik xuquje sib'alaj xlatz'ob' uwach pa nik'yaj taq jastaq che ri k'ax taq tzij ri xub'ij che ri Biblia, are k'u ri Isaac Newton, le are' reta'm jastaq chi ri

Voltaire man reta'm taj. Chi qastzij wa' chi nimaq taq q'alajisanik rix qa b'ij waral. Xuquje' kujkuinik kujtzijon chikij nik'yaj chik ri kakikoj ri Pixab'. Are' k'u ri lal a kanataj che la chi xujtzijon chirij ri Q'alajisanik chirij ri Biblia, ri ke'l kub'ij chi ri Ajawaxel ch'awnoq, xuquje' ch'awnoq ruk' ri achi. "Are' je' ub'im ri Ajawaxel", ri aje' taq tzij ri' Win wa' chupam ri Biblia 2500 mul. Tek'u ri' kujtzijon chirij chi ri tz'ib'talik are' chi qastzij xuquje' elinoq uloq chuk'ux ri Ajawaxel.

Xqaya' uloq ubixik xuquje' chi ri elinoq uloq chuk'ux ri Ajawaxel kuya' utak'alib'al ri uk'utik rib' ri uyo'm ri Ajawaxel chqe. Ojer uloq wa' pri junab' 1933, ri Gran Bretana xuloq ri cab'ix "Codice Sinaiticus" che ri q'atb'altzij Ruso rech kuya' chupam ri museo britanico; xtoj wa' che ri wuj ri' ojer 100.000 libr esterlinas ri pa dolares nik'yaj millon wa'.

Chujtzijon mpe chirij taq ri tz'ib' rech pa Bretana, ri q'etz' Jorge Kenyon, ri xux k' amal ki b' e ri 41'e' taq ri kechukun chpan ri biblioteca ri nim ub' anik pri museo Britanico, xub'an ri q'alajisanik ri' "maltiox chke ri aje' taq tzib' taq ri' ri kasik'in ri Biblia ri man qas ta k'o retamb'al kakikot ruk' ri uch'ajch'ojil ri wuj. K'o ne Jujun taq tzij ri e k'exom taq jub'iq rib' ri man k'o ta mas ujalb'en rib' ri xatz' _je' ne' ub'anom pa nik'yaj wuj chik ri tz'ib'an ruk' q'ab'aj, ri qech uj man k'o ta kebleb'en k'ux quk' chirij ri k'ak' Testamento petinoq uloq wa' ri are' chi man k' o ta uk' exom rib' taq ri tzij chpam". Aj il tz' aqat tatab' anel, are wa' jun che ri Jun riqinik ri nim ub'anik ri man k'o ta Jun b'anom. Ri lal kuya' kaya' la ri kub' al k'ux la chirij kamik chi ri qe uj k' o qe ri qas k' o chuxkut ri q as xetz' ib' an oj er, ri man k' o ta chi Jun kakowin che ub' anik. Rumal wa' ri qe uj qas k'o ri kulb'al k'ux quk' chi ri Elinoq uloq chuk'ux ri Ajawaxel qas kuya' na ri utak' alib' al ri K' utunik ri k' o quk'. Kaqakojo chi ri xetz' ib' an uloq, chke ri are' xb'ix wi ri Elinoq uloq chuk'ux ri Ajawaxel, xa rumal k'u wa' kaqakojo chi ri Elinoq uloq chuk'ux ri Ajawaxel ri katzijoxik Xuquje' tz'aqat ri man k'o ta katz'aqatisax che. Are taq k'ut kujtzijon chirij ri Elinoq uloq pa k'u xaj ri tzijom xuquje' tz'aqat, kaqaj kaqaq'alajisaj chi ri tzij are ri Elinoq pa Vu xaj. Ri Ireneo, Jun chke ri u tat ri comon Tiox, xub'ij: "Ri Tz'ib'talik qastzij chi qas ej ikom taq rumal chi tzij om wa' rumal ri utzij ri Ajawaxel xuquj e' rumai ri Tioxalaj Uxlab'axel". Ri Agustin xuquje' xuq'alajisaj: "Qaya' b'a qib' chuxe', xuquje' qaya' qib' pa taqanik che ri utaqanik ri Tioxalaj Tz'ib'talik ri man kujusub' taj xuquje' man kujuk'am ta b'i pa jun We chik. Ajil tz'aqat tatab'anel, rajawaxik kaqatemaj wa' we jastaq ri' kamik. K'o Jun qa wuj ri qas ronojel elinoq uloq cho ri K'uxaj xuquje' ri Jun nim laj achi ri laj k'o ri retamab'al che ub'anik ri jastaq ri Princenton xub'ij ojer uloq: "RI kub'ij ri Biblia, ri

Ajawaxel kab'inik, ri are' kujuch'ab'ej rumal we Wuj ri"". Ri kujchoman chirij kamik, ri urox jasech, ri qab'ij che are ri Utununem. Ri Utununem ke'l kub'ij chi aretaq ri lal xuquje' ri in, k'o ri wuj ri' quq, are Jun Wuj ajchikaj xuquje' Jun wuj ajuwachulew, Tz'ib'am kumal achijab' rix kib'ij ri xuna' ri kichomanik, xaq xuwi ri Ruxlab'al ri Ajawaxel kakowinik kuk'ut chaqawach. Aretaq ri ajtz'ib'ab' tajin kakitz'ib'aj ri wuj ri', tajin kakitz'ib'aj ri qas utzij ri Ajawaxel. Pune' kujkowinik kaqariqo ri ub'anom taq ri Biblia xaq pa qe uj, Ri Ruxlab'al ri Ajawaxel are kajaqow na ri qachomanik xuquje' ri qanima' we kaqaj kujchoman chirij ri uch'ob'ik ri qastzij ajchikaj ri kariq clupam.

Ri kajamb'al che ri Tz'ib'talik, xuquje' ri ub'antajik ri man ajuwachulew taj ri k' o che, chi ri Aj awaxel man xutur td ri kib' antaj ik ri achij ab' ri xe tz' ib' anik. Xkitz'ib'j ri k'o pri kichomanik xuquje' pri kanima'. Are' ri Tioxalaj Uxlab'axel xuk'am ki We rumal wa' e k'ya chike xkaj xkisol rij ri jastaq ri taj in kakitz' ib' aj, xa ne man xekowin ta che uch' ob' ik. Ri Pedro xub' ij chupam ri nab'e u wuj, ri capitulo I versiculo 10 xuquje' ri 11 chi ri ajq'axal tzij xkaj kiriqo xuquje' ruk' sak'ajil xki pich uxe' taq ri jastaq ri tajin kakiya' ub'ixik, xkaj xkich'ob' rij ri ke'l kub'ij. Wa' we xkitz' ib' aj taq ri achij ab' ri' man k' o ta sachb' al chpam. Ri Moises are' Jun k' amb' al noj aretaq ri are' kasachik arek' u ri are' kutz' ib' aj rix sachalob' wi. Xane are taq xutz'ib'aj ronojel ri usachb'alil man k'o ta Jun jech'b'al chpam. Ajil tz' aqat tatab' anel, arewa' ri tzij chkixol ri keb' winaq ri kuya' ri utzij ri Ajawaxel chqe, xuquje' kaqak'am ri Uk'utunik ri Ajawaxel rumal.

Kamik k'ut, rumal chi tajin kaqil wa' ri qastzij, kujriqtaj choch jun wuj ri karaj chi qas kok pri chomanik rech kaqach'ob'o jas ri kub'ij. Ri apostol Pablo aretaq xutz'ib'aj ri nab'e u wuj chke ri aj Corinto chupam ri capitulo 2:7-9 kub'an wa' ri jun q'alajisanik ri' ri laj nim ub'anik:

7 Are' qatzijoj ri nojib'al ri kape ruk' ri Ajawaxel, ri k'u'tal chikiwach ri winaq. Are' wa' ri uchomam uloq ri Ajawaxel tzaretaq maja' kub'an ri uwachulew, rech ri uj kaqariq ri utob'anik ri man k'o ta uk'isik. Man etarntal ta k'u wa' nab'e pa ri ojer taq q'ij. 8 We etamanik ri' man k'o ta jun chke ri k'o kitaqanik cho ri uwachulew ri xkich'ob'o. We ta xkich'ob'o, mat xkirib' ri' cho ri cruz ri Qajaw Jesus ri sib'alaj nim u q'ij. 9 Are' je' kub'ij pa ri uloq' Pixab' ri Aj awaxel ri Tz' ib'talik: Ri Aj awaxel k' o ri ub' anom ub' anik ri k' olotal rech kayi' chke ri loq' kakil wi ri Are' man k'o ta jun ilowinoq wa', man k'o ta Jun towinoq utzijol, man k'o ta k'u Jun u

choman ri', kamik k'ut ajil tz'aqat, ri lal xuquje' ri in kaqariq kamik kraj ne' ronoj el wa' ri qeta' m kamik rumal Jun che ri j astaq ri', jastane' rumal ri qawaq' ach, rumal ri qaxakin, xuquje' ri qatanab'al. Are k'u ri Pablo qastzij chi kub'ij k'o jule' taq jastaq chi ri waq'achaj man rilom taj, xuquje' jule' taq jastaq ri xikinaj man utom taj. K' o j ule' taq j astaq ri man kakowin taj kok pri chomanik. ¿Jas ub' anik ri' chi qariqo? Ri apostol kuk'is ub'ixik na chuparn ri versiculo 10 rech ri nab'e u wuj chke ri aj Corinto cap. 2

Ri Ajawaxel k'ut xuk'ut wa' chqawach uj rumal ri loq'alaj Espiritu. Je ri', rumal chi ri Loq'alaj Espiritu kakowinik karetamaj ronojel, xuquje' ne' ri k'o pa ranima' ri Ajawaxel. (1 Cor. 2:10)

E keb' oxib' wa' ri winaq ri kakik'omom b'i we versiculo ri' chupam taq ri muqnajik. Ri k' amal b' e kub' ij chi ri utzalaj qachalal n, n Jun chik n Jun nimalaj achi wa', xane' man qas ta kuch' ob' rij ri j astaq waral cho ri uwachulew. Are k'u ri kamik chi k'o chik chikaj, xuquje' kachomanik ruk' tz' aqatalaj chomanik, reta' m j asech ri man xuch' ob' ta oj er. Qastzij wa' chi are' ri qastzij. Kaqakoj o chi kaqak' am xa j un tij onik, xuquj e' kab' an na ri nimaq' ij chqe aretaq kujopan chikaj, kaya' ri qa wuj ri diploma kab'ix che, xane man are' wa' ri kub'ij ri versiculo. Ri Pablo tajin kub'ij chi jute' taq jastaq ri man kujkowin ta wi kaqetamaj rumal ri jastaq ri man qas td nim ub'anik, xuquje' ri Tioxalaj Uxlabaxel are kok na che qajtij kamik ri' man kaqaye'j ta k'u na ri kamikal kopanik.

Na'taj am pe che la ri uk' astaj ib' al ri Qaj aw Jesus, ri Are' b' enaq pri b' e re Emaus xqib' k'uk' e keb' achijab'. Xtzijon kuk' xuta k'atow taq chi'aj chike: %J as taq ri j astaq ri kitzij oj ?" Ri e are' xkitzaliq uwach ri utzij : Je, we ne' xatk'uji' ne' keb' oxib' q'ij waral, ne man aweta'm ta rixk'ulamataj pa Jerusalem?" RI tzijol re ri Evangelio Lucas, chupam ri capitulo 24 re ri revangelio ri versiculo 17-20 kub'ij chqe:

17 Xub'ij k'u chke: i,Jas ri kitzijob'ela chb'il taq iwib' pa we b'e ri'? i,Jas che kixb'isonik? 18 Jun chke ri achiiab', Cleofas u b'i, xch'awik, xub'ij che: ~A xaq lal jun ok'owel pa Jerusalem? Kraj ne xaq xuwi ri lal man eta'm ta la ri xba'ntaj jela' pa taq ri q'ij ri', xcha' che. 19 Xub'ij k'u chke: Jas ri' ri xb'anik? Xcha ri Jesus chke. Xkib'ij che: Are ri xb'an che ri Jesus aj Nasaret. We achi ri' are jun q'alajisib'al re ri

uloq' pixab' ri Ajawaxel, ri sib'alaj k'o uchuq'ab' ri utzij xuquj e' kub' an kaj amb' al. N im k' u ub' anik cho ri Aj awaxel, xuquj e' chkiwach ri winaq. 20 Xjach k'u b'ik, xq'at tzij puwi' chi kamasaxik ri Are' kumal ri kinimaqil sacerdotes aj Isarael, xuquje' ri kinimaqil ri qawinaq uj. ;Xkirip k'u cho ri Cruz! Chilampe alaq ri kubij ri versiculo 19: RI Are' are jun achi ri Ajq'alajisal re ri uzij ri Ajawaxel. RI e are' keta'm, chi ri Are' xe'k xane', tajin katzijon kuk'. Ub'im uloq chke chi Are' kaq'at na tzij puwi' xuquje' karip na cho Jun Cruz. Ri nin ub' anik waral chi ri aj q' axal taq tzij kib' im uloq oj er chi j e' wa' kab' anik. Are' k'u ri achijab' taq ri' tajin kakab'ij Jun kub'sab'al k'uxaj ri man k'o ta uchuq'ab', chixk'ujji' na k'uk Jun mul, are' ri kamik ri' man k'o ta chik. Chupam ri versiculo 21 kuk'is ub'ixik:

21 Are k'u ri uj kaqachomaj chi are wa' ri kutor na ri qatinamit Israel. Ya xke oxib' q'ij kamik ri kan wa'. (Lucas 24:21)

Tajin kakib'ij ri keta'm, xuquje' ri kiriqom aretaq xeb'el uloq pa Jerusalem. Ri rilik' wa' man kakikajmaj tam as ri xkib'ij ri ixoqib' chke. Qasak'iy mpe ri versiculo 24:

Te ri' xeb' e j uj un chke ri kachi' chuchi ri muqub' a(, j e' xkilo j as rix kib' ij ri ixoqib'. Man xkil ta chi uwach ri Jesus. Lc.(24:24)

Ri kub'sab'al kik'ux q'equmtajnoq, xuquje' ri q'equm unojisam ri kanima'. Chta' k' u alaq ri xub' ij ri Qaj awal Jesus, j as ri kub' ij ri versiculo 25 k' a pa 27, rech ri capitulo 24 re ri Lucas:

25 Te ri' xub' ij ri Jesus chke: iAy ko taq achijab'! man kixkojon ta che ri ki tzijom kan ri ojer taq q'alajisal re ru loq' Pixab' ri Ajawaxel! 26 ¿A mat iweta'm ix chi rajawaxik chi ri Cristo kuriq wa' we k'ax ri' k'a majoq kanimarisax uq'ij? 27 Xuchaplej k'u uq'alajisaxik chikiwach ri u tzij ri marn Moises xuquje' ri ki tzij ri ojer taq q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Ajawaxel Jas ri kitz'ib'an kan chirij ri Cristo. (Lc. 24: 25 k'a pa 27)

Ajil tz'aqat tatab'anel, Am kurij anima' la chi k'o ta la apanoq chupam ri q'ij ri' xuquje' kata la ri uch'ab'al ri Qajaw aretaq xtzijon chirij ri Ojer K'ulwachijik, xresaj chisa'q ri tz'ib'talik ri tajin katzijon chirij ri Are'? K'a xuq'alajisaj na rib' aretaq t'uuyul kuk' puwi' ri mexa kakitij ki wa re paxe'qal. Aretaq qanojisaj qib' che ri utzij ri Ajawaxel xuquje' che ri Are', tek'u ri' ri Are' kuq'alajisaj chaqawch ronojel ri ujuluwem. Are k'u ri kitzijonem ri eteme'l taq re chupam ri versiculo 32 rech ri capitulo 24 chupam ri Evangelio re ri Lucas:

32 Xkib'ila' k'u ri Jun che ri Jun chik: A mat k'o jas xqana' pa qanima' aretaq xujuch'ab'ej pa ri We, aretaq xuq'alajisaj ru Loq' Pixab' ri Ajawaxel ri Tz'ib'talik chqawach? (Lc.24:32)

Ajil tz'aqat tatab'anel, tajin *qatijoj* qib' chirij Jun wuj ri Jun wi choch Jun wuj chik. Man xaq ta rumal chi kinkojo chi ru Loq' Pixab' ri Ajawaxel elinoq uloq pa ri Uk' ux. Kinkoj o chi ri wuj tz' ab'talik, are k' u ne' we ri Loq' alaj Uxlab' al kujaq ri anima' la xuquje' ri wanima' in rech kux Jun chi qastzij k'o ub'anik. Rumal k'u ri', kaqilo chi aretaq ri Jesus Win kuk' ri utijoxelab', xujaq ri Tz'b'talik. Aretaq k'ut ri Jesus xtzalij pa Jerusalem pa ri q'ij ri', tajin kuk'is uk'utik chikiwach ri utijoxelab'. Ri tzijol re ri Evangelio Lucas kuk'is ub'ixik chupam ri versiculos 44 k'a pa 45 rech ri Cap. 24 rech ri u evangelio:

44 Xub'ij chke: Aretaq in xink'uji' iwuk', *xintzijoj* chiwe chi rajawaxik kebantaj konojel ri tz'ib'am chwij pa ru Pixab' ri qaman Moises, xuquje' ri tz'ib'an kumal ri ojer taq q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Ajawaxel, xuquje' pa taq ri Salmos, 45 Te k'u ri' xuya' chke chi xkich'ob' na ri Tz'ib'talik. (1-c.24:44,45).

Chili ta k'al mpe Jun joq'otaj na xuquje' qilampe chi ri Jesus xukojo chi ri Moises chi xutz'ib'aj ri job' wuj re ri Ojer K'ulwachinik. Le Are' xukojo chi ri ajq'axal taq re ru Pixab' ri Ajawaxel xetzijon chirij ri Are', xuquje' ri Salmos xkik'ut apanoq. Xujaq ri kichomanik rech kakich'ob' ri Tz'ib'atalik. Ajil tz'aqat tatab'anel, we man kujaq ri chomanik la, xuquje' ri nu chomanik in, man qach' ob' td rij ri'. Rumal k' u wa', raj awaxik kuj qib' ruk' we wuj ri' ruk' j un mach'ow rib' laj chomanik, man k'o ta kel wi ri' ri nim laj qetamb'al. Kaqayej chi kamik ri' tajin kujkita' ne' jujun chke ri ya eb'elenoq uloq chupam ri nimaq taq tijob' al ri kaka'n che kib' chi k' o keta' mb' al pune chi qastzij chi man k' o ta keta'm. Je' ri' qonojel wa' kujak'ow chupam we jastaq ri'. Xane, ri in wetamam chi k' o j un o kraj ne keb' j asech ri man weta'mam taj . Kub' ij chi na ri Lucas chupam ri versiculos 46 k'a pa ri 48 kub'ij:

46 Xub'ij chike: Je' tz'ib'am wa' chi kuriq na k'ax ri Cristo, kak'astaj k'u na b'i chikixol ri kaminakiq churox q'ij, 47 xuquje' tz'ib'am chi rajawaxik u tzijnxik ri utzij ri Ajawaxel chke konojel tinamit pa ri u b'i ri Cristo chub'ixik chke chi

rajawaxik kakik'ex kanima', kakik'ex k'u ri ki chomanik ri winaq rech kesachtaj na ri kimak. Are' kachapletaj na b' i u tzijoxik wa' pa ri tinamit Jerusalem, 48 Ri ix k'ut, ix q'alajisanelab' chirij ronojel wa' we ri'. (Luc. 24:46 k'a pa 48)

Chilak'ampe la, jas kaka'n ri e are chi keb'ok che ub'ixik ri kilom, kakitzijoj ruk' Jun to'b'anik. Qastzij k'ut chi kakiriq jun nimalaj tob'anik. Chupam ri versiculo 49, kaqariq ri jun je'lalaj chinik ri':

49 Chiwilampe', kintaq na uloq chiwe ri ub'im uloq ri nu Tat chikuya' na. Are k'u ri ix chixkanaj kan pa ri tinamit Jerusalem k'a ki k'am na ri kuinem aj chikaj." (Lc. 24:49)

Pa nik'yaj tzij chik, ri Are' kub'ij chi kak'uji' na Jun kajtij rech kujaq ri Uloq Pixab' ri Ajawaxel rech kakich'ob'o. RI qech uj xuquje' are Qajtij. Chujtzalij mpe Jun mulchik chupam ri nab'e wuj rech Corinto, rech qak'is usik'ixik ri ch'aqab' rixqasak'iy kanoq, ri Pablo kutz'ib'aj chuparn ri Cap. 2:13-14:

13 Are wa' kaqatzijoj. Man kaqab'ij ta tzij ri xqetamaj ruk' ri kino'j ri winaq, xane' kaqab'ij tzij rix qetamaj rumal ri Ruxlab'al ri Dios jeri' kaqab'ij ri jastaq aj uxlab'al dike ri winaq aj uxlab'al. 14 Ri winaq ri man k'o ta ri Uxlab'al pa kanima' man kakik'am ta ri jastaq ri rech ri Ruxlab'al ri Dios, xa k'u konil chke ri are'. Man kekowin ta che uch' ob' ik, rumal rech chi aj U xlab' al ki ch' ob' ik. (1 Cor. 2:13-14)

Man katurtub' td wi ri qachomanik aretaq Jun ri man ajkojonel taj, pune tzijol re utzij ri Ajawaxel, aretaq kub'ij chi ri Loq' Pixab' man are ta Utzij ri Ajawaxel. Aretaq kaqab'ij ri qastzij, ri are' xatz man kojonel ta ri ojer. Xane' arewa' ri qas uj ikomal ri raj awaxik ub' ixik, tek' uri' aretaq kaqil ronoj el, we man koj onel, man kuch' ob' ta ri'. Man k' o ta ri' ri Ruxlab' al ri Aj awaxel. Rumal ri' xujtzijon kan chirij ri obispo Hadley aretaq xub'ij: "K'o na ke'l kub'ij chki jujunal ri tzij rech ri

Tioxalaj Tz'ib'atalik, ri man kujkowin ta wi kaqesaj che". Mark Twain, ri man xkoltaj taj, xub'ij chi man katurtub' ta ri uchomanik rumal ri man kuch'ob' ta rij ri Uloq Pixab' ri Ajawaxel. Ri kanow che chi ri man xaq ta jun kak'uj i' wi are ri kakowin che uch' ob' ik. K' o j astaq ri k' o chupam ri Uloq Pixap ri Ajawaxel ri kakowin ri man urriqom ta ri kolonik kuch'ob' rij, xuquje' are wa' ri kab'anow chke ek'ya ri man kakik'am ta ri utzij ri Ajawaxel. Jun chke are ri tata' ri Pascal ri xub' ij : "Raj awaxik uch' ob' ik ri eta' mab' al ri aj winaq rech kuloq' oq' ej j un, raj awaxik uloq' oq' exik xuquj e' ri eta' mab' al aj chikaj rech kuch'ob' jun". RI tata' ri Roberto Alfredo Vaughn ri xuya' Jun q'alajisanik chkij ri man ekojonelab' taj keriqtaj chupam "Ri etzel laj kipaqchinik che ri chaj ri kopan kuk' k'a kaq'equmtaj na ri chaj ri k'o pri kik' ux". Are wa' ri xub' ij ri aj q' axal tzij Pablo aretaq kub' ij chi man xkik' am ta ri loq' b' al k' ux rech ri qastzij, xuquj e' rumal wa' ri Aj awaxel xub' an chke chi are xkikoj ri xa b'anow tzij (2 Tes. 2:10-11).

Ya' mpe chqe qab'ij, achalaxik tatab'anel, pune' ri man kojonel taj ub'im Jun Jun taq k'ax tzij chaqij uj, ri Ajawaxel ub'im jun Jun taq tzij ri mas k'axalaj taq tzij chke ri man ekojonelab' taj. Kaqeyej chi kach'ob' la rij, ajil tz'aqata tatab' anel, chi sib' alaj nim ub' anik chi k' o ri Utununem ri Tiox laj Uxalab' axel quk'. Chupam ri jun qachak chik', kujtzijon chi na chirij ri Tununem ruk' nik' yaj taq tzij chik, tek' uri' kaqak' is utz' am ruk' ri ukaj j asech, ri taj in kuj choman chirij ri k' o u wach ruk' ri Uloq' Pixab' ri Aj awaxel, ri qab' im che ri u q' axexik.

Kaqaya' Kan waral kamik, rumal chi xopan ri qajoq'otaj. Kujopan chi na jun mul chik uk' alaq chupam ri uchomaxik chi na ri tijonik ri utz kariq che xuquje' kaqeyej k'ut chi ri lal kujtatb'ej chi na. Maltiox che ri qatatb'exik kamik are'tab'a Ri Ajawaxel katewchu'n la, are wa' ri jun q'aq'alaj qach'awem!